

JIŘÍ ORTEN

ELEGIE¹

OBSAH

První

Druhá

Třetí

Čtvrtá

Pátá

Šestá

Sedmá

Osmá

Devátá

¹ Převzato z: Orten Jiří, *Knihy veršů*, Praha 1995 (redakčně upraveno).

První

Děj bolesti vždy jenom nevědomě
probíhá lidmi. Ke konci se blíží,
když ještě nepočal, a za počátkem
chtivě se vrací, zkušeným se stává
po zkoušce teprv. Jeho živá zkouška
ledacos bere a ledacos dává,
hle, třeba volnost, nechtěnou i chtěnou,
a třeba život, je-li smrt i v smrti.
Hrob nezavřel se. Nuže, rozevlátý,
do štíhlé stavby vyslovení zmenši
svůj malý vesmír, dej mu v sobě zníti
a krve štědře rač mu nalévati.

Jen jaký květ a jakou, jakou barvu?
Neléztí zeleň, běl, žlut' citrónovou
a okr, mnoho okru namíchatí,
aby se zdálo mluvit nevýslovné,
aby se zjevil temný smysl zrady,
naléztí listy, jež se přivírají
k dlouhému spánku, listy, něžná víčka,
před proudem světla která ochraňují.
Tvé oči ve chvíli, kdy světlo zhaslo!
Mladost tvých úst, když nad svou tmou jsi stál!
Dovím se, bědný, co se s tebou dělo?

Mlčel jsem, Pane, jenom moje srdce
křičelo ještě, ještě vzpíralo se,
pád zdržovalo, který nelze zdržet,
ty neplač, křičelo, ty nyní nesmíš plakat,
neplač, hrud' neunese,
vždyť vím, kde nejraději plakala bys,
znám všechna místa na tvém drahém těle,
ze všech tvých slz jsem druhy ochutnával,
a co jich bylo, co jich jenom bylo,
a co jich bude, co jich musí býti!

Neviním tebe, že mne zrazuješ.
Já vím, já dobře vím, že přišel trest,
a prázdné ruce své mu nastavuji,
ať bere těm, co braly.

V trafice žádné bolest nerozměníš,
neboť je věčná. Potácet se budeš
od viny k vině, od nepláče k pláči,
od strachu k bázni, od úzkosti k muce,
od krutých stisků, od hanby a špíny
k samotě strašné, která není sama.
Jen sliny rozkoše budeš smět polykati.
Všimni si záclon, křesla povšimni si
a obrázků, co na stěnách tu visí,
všimni si knih a stolu, postele té,
které jsi náhle svoji tíhu vzala,

všimni si lampy, ženo, víc mi patří
než ty.

Tak volalo mé srdce, příliš živé.

A nevědělo, že je ještě nechce
bohatství hlíny, náruč Boha jeho,
že nic je nechce mimo jeho svět,
než píseň; elegie.

Když odsouzení na smrt odsouzení
poslední prosbu smějí vysloviti
a nežádají život, tehdy, vězte,
jen soucit brání jim a stud a bázeň,
že soudce rozpaky by mohly stihnout
z nevyplnitelnosti.

O tabák raději pak poprosí
a o večeri; o ubohou rozkoš;
o dobrý doušek, jenž by hrdlo svlačil,
to hrdlo, které bude zardoušeno.

Chápavě, rychle napijí se vína
a naznačí, že bylo velmi chutné,
neboť jsou dobří: pro svědomí kata
je pěkné přec se trochu přetvařovat.

A pokorně když nocí poslední
se k poslednímu ránu promodlili,
jdou bez nucení, mlčky na porážku,
tam na to nádvoří, kde jitřní zima

může se jejich teplou krví zahřát.

A já jsem o polibek poprosil.

A oči zavřel jsem. A pil

kalíšek rmutu. Potom odcházela.

Soucitem děsu miloval jsem ji

a lítost cítil jsem, že nemohla

mi sebe dáti (neboť jsem ji žádal,

ale jen pohledem, jako se zvíře dívá,

a ona neslyšela). Klaply dveře.

K oknu jsem běžel. Od té chvíle stále

u okna stojím, stráž, ó, stráž tam stojím,

stráž u sebe, stráž u snu, u žádosti,

stráž u lásky, jež našla svého Kaina.

Hrob nezavřel se. Hrob je otevřený.

Jen tíha kytic tlačí víko rakve.

Zvadnou ty květy, nemající země!

Smuteční hosté domů rozejdou se.

V kočárech družnosti ti vzdálenější

pobídnou koně, aby tryskem jeli.

Pak přijde on, nebohý starý hrobník.

Přihnul si trochu chvíli před obřadem

a zeslábl, je slabý jako dítě.

Lopatu sotva jeho ruce zdvihnou.

Nabere hlíny jako pohlazením

a něžně, něžně zabuší ta hlína

tam, kde je rakev, a tam, kde je mrtvý.

Drcená ústa, chcete „vítej“ říci?

Druhá

Vraťte se, věci, jež jste pomáhaly

nésti kříž dne, visící mezi ňadry

královny noci, noci krvelačné.

Těžítka moje, vraťte se mi zase.

Těžké je nemít vás, vy určité a pevné,

těžké je volat vás a nezranit si hrdlo.

Kam prcháš, řeko, když ti náhle břehy

do moře vběhnou? Zda se ještě držíš

za ruce s ústím, které lákalo tě

zemřítí v šířce? Zda tvé kapky mluví

svou rodnou řečí v cizině té strašné,

zda řeknou „bratře“ proudu studenému,

jenž studí víc než úžlabiny v horách?

Ó, vrať se, řeko, obzore můj milý,

hle, země pláče, neboť ztratila tě,

tvůj pramen vyschl, koryto tvé vyschlo,

jen ústíš, ústíš, zmíráš, nejsi, řeko!

Proč věříš mlze, skálo, víro moje?

Mlha tě svléká, nevěř tomu rouchu!

Kdejaké hnízdo je už vypleněno,
kdejaký lupič na vrchol se vloudil
a vztyčil prapor poplivaný smrtí;
bičují hole do tvých sladkých boků,
vidím již gejzír, který marně tryská,
vražedné ruce po tobě se plazí
a rdousí tě a zardousí tě brzo.

Plačící lidé stojí na úpatí
a nevěří té zkáze. Já jí věřím, skálo!

Těžítka moje, vraťte se mi zase.
Navrať se, strome, vrať se, oboro má,
navrať se, zvěři, trpící a mírná,
příteli, vrať se, nechod' po té cestě,
jež vede slepě k vylhanému nebi
důvěřivé a nevědomé děti,
a ony vzdorné, které poslouchaly
jenom své srdce, jenom matku svoji,
zazdívá, zdí, a hořem po nich střílí,
navrať se, bratře, pohled', trpce proudí
krev ze žil do žil, tebe, tebe hledá,
tebou chce proudit jak mateřské mléko,
navrať se, otče, muži spravedlivý,
mým snům se navrať, ty, jenž snům jen žiješ.

Těžítka moje, vraťte se mi zase.
Jsem tolik lehký, teď, co ztratil jsem vás,

že malý vánek zemi odnáší mě,
že stačí povzdech, abych rozptýlil se
do nepozemské, nenebeské hudby,
že stačí pohyb kdesi za zrcadlem
a nejsem, padám, rozplývám se zcela.

Tak asi Bůh, jenž pod sebou má všechno,
krom svého Boha, nelítostně hyne
pod tlakem prostor, jež se oddálily,
bolesti, vrať se, říká, vrať se, lásko,
a tehdy počíná se jeho nářek
a máme jaro, jenom na chvíličku.

Věčný je okamžik a my jsme z okamžiků.

Věčný je Bůh a my jsme z jeho kapes
ztracené věci, navraťte se, říká,
pod stůl se shýbá, kam se zakutálel,
myslí si smutně, klíč k dívčímu srdci?
Neboť Bůh touží, slavme jeho touhu,
k ložnici kráčí, která osiřela,
a také sám se do podušek klade,
nemá však slz. A my musíme plakat.
Milenky jeho nejsou jenom hvězdy.
Milenska jeho jsi i ty, ó země,
já stydím se, nevím, jak jmenovat tě,
říkám jen Krásná, Hluboká a Pevná,
to je však málo. Chtěl bych čísti verše,
jež napsal anděl kdysi v podvečeru

na tvoji mladost: na tvá sladká ohbí.
Opěval dobře? Vrat' se, vrat' se, země!

Hle, tady jste, široce přivolány,
jen co se dotknu, jen co nadechnu se
a nebudete. Děkuji vám, věci,
i za to dík, i za to mějte vděčnost.
A ty, co tížíš jenom oddálením,
neukážeš se? Nejsi z této hmoty?
Kdo stvořil tě? Kdo, kromě mne, tě stvořil?
Ach, vím, že Bůh. Leč ten tě nemiloval
tak jako já.

Nač jítit! Mlčme nyní.
Ať věta lásky, rozlomena v půli,
je jako les, jejž přes noc vykáceli,
a ráno zvěř, když přišla ke studánce,
shořela světlem, jehož bylo příliš,
ať věta lásky za úděl všech mýtin
má aspoň větev, jednu, jedinou jen –
a větev ta ať jedenkráté vzkvete.

Třetí

Sen touhy zdá se mi. A vím, že zapomenu,
ještě než procitnu. Království za kořist.

Bolestně prozpíván k všeobsažnému jménu,
odnáším píseň svou z těchto slunečných míst
do krajin bezčasých, kde mizí přirovnání,
kde nahým nitrem svět je třeba ze tmy rvát,
kde, běda, zmenšuje se vše, čím zde jsme zváni,
kde nelze propasti již s pádem rýmovat.

Více než podzimní jsou vlasy, které hladím,
více než smutným snem, jak pláč, jak řeka jsou,
více než jarní hrud' běžela stromořadím
a rozvlnila se úprkem za krásou,
tak jako za zimy mladinká sněžná rána
jsou tato ramena a prudký boků sráz,
letní je tento klín, zahrada požehnaná,
již hnojil malíř Křeč, když rval se o obraz.

Proč ale plátno sňal s podstavce radostného
a trhal jeho běl a barvy rozházel
a větru daroval a věčně tvořit chce ho?
Proč mastí pálicí se vtírá v břicha zel?

Dívky spí na ložích. Ach, kdo jen rozestlal je?
Střed sladké kružnice kdo vbodl v jejich stud?
A pláč jim přinesl a miloval a lhal je?
Kdo krutou namátkou si zahrál na osud?
Kdo zemi vyrval je a stvořil onen jícen,
jenž bude zasypán bolestí jedenkrát?

Kdo tolik hladověl, že, ještě nenasycen,
nechal je zpevněti a zovocnět a zrát?

Kdo, ne-li ten, co nadiktoval Rollu
zpitému andělu, co štvál ho do krčem
a jed mu proléval čistými ústy dolů,
do útrob spálených, a mučil světce v něm,
kdo, ne-li ten, jenž budí touhu naši
po řece bez konce, po víně zástupů,
jenž tím, že trpíme, nás na okamžik snáší
a s námi připoutal k zemi i potupu,
kdo, ne-li ten, jejíž tolik milovali
ubozí pěšáci, když večer před spaním
nebe se nížilo a hýbaly se skály,
kdo, ne-li ten, jenž tvoří čekáním!

Ó, není samoty! A ani lásky není!
Dívky spí na ložích a jejich lože lžou!
On vstoupí, ztěžkne je, strašně je rozplamení
jakousi propastnou a slepou modlitbou,
rozváže řeménky a všechno pozotvívá,
tam, kde bys dychtil pít, palčivost zanechá
a duši vyplení, až nechce nic už, sirá,
než zapomenout sen. A to je útěcha.

Byl jeden převozník. V kraji, kde není mostů,
převážel pocestné na nedostupný břeh.
Měl dům a pevnou loď. Říkal jí: pohleď, rostu,
když ruce ponořím do proudu ve veslech.
Co o něm věděli ti, co se nevraceli!
Co o nich věděl on! Co řeka! A co proud!
Jen to, že prostě je, že na chvíli ho zřeli.
Jen to, že musili přijít a odplynout.

Přišel jsi také ty. Tisíce tudy minou.
Po ničem neptej se a dej se převéztí.
A zaplať poplatek. A mlč. A nad hladinou
nehledej pravou tvář své dávné bolesti.
Už brzo vystoupíš a loď se zase vrátí.
A půjdeš kupředu, vším vzadu podveden.
Cosi je před tebou. Je pozdě umíratí.
Rozvědky obzoru říkají, že jde den.

Čtvrtá

Já na vás nemyslel, když byl jsem s vámi,
vždyť každá rakev byla pro mne velká
a stromy korunou se nebe dotýkaly,
vždyť nevědomí zmenšovalo lítost
na povzdech, slzu, nebo zastavení,
a na dně vod byl konec všeho světa,

výklady pekařské a skrytá ovocnářství
rozsvěcel zázrak každičkého jitra,
tunely bez tmy, zcela propátrané
rukama s pěstí malou jak skřivan,
vedly vždy ven, do světla slunečního,
a těžký úkol, pětkrát počmáratí
ubohý papír inkoustovou černí,
předtuchou byl jen her a dobrodružství
a za chléb s máslem radostně byl zmožen.

Já na vás nemyslel, když cesty vaše šlapal
jsem za vámi, tak málo oddělený,
jako jsou milenci na jediném svém loži,
jako jsou kosti v jednom mrtvém těle,
jako jsou verše jedné vzdorné písně,
nebylo, nebylo kuliček zakoulených,
a byly-li, tu našly se zas nové,
a onen strach, co na chodbách se skrýval
za prosincových, bezměsíčních nocí,
lekal se peřin, do nichž zachumláni
pokoušeli jsme rty své modlitbami.
Jediná úzkost, košilku jak svléknout,
když přijde večer, aby odbil osmou,
a samotné nás noci zanechává;
ruce jsou vzhůru, pranic nevidíme,
vždyť přece člověk neví, nikdy neví,
v takových chvílích co se může státí:

jen rychle, rychle zhasiti pak pokoj
a střemhlav skočit do bělostné skrýše
a zavřít pevně oči, aby okno
nás nevidělo.

Cítíš, bezbrannosti,
oč mocnější a silnější jsi takto,
než všechna síla slova, nežli všechno?
Ó, svatá nahoto těch čistých údů,
jež nevědí, k čemu jsou předurčeny!

Já na vás nemyslel, když miloval jsem
tak jako vy, když do nebe jsem stoupal
po krásném žebříku, po těch, co nevěděly,
zamčeny na klíč budoucího pláče,
budoucích zrad, budoucích ukrutenství,
když les byl nejbliž srdci jihnoucímu,
zasněžen, zmájen, rozvichřen a zlistěn,
když po jehličí bosé nohy přešly
s něžnější vírou, nežli bylo psáno,
když za mnou běhal psík a patřil do života
jak onen bohatýr, co zemřel pod skalami,
když byly příběhy, když byly slavné cesty,
když dlažba pukala, když hojily mne deště,
když ještě netál sníh a vánoce a svátky,
když srdce hořelo pro věrná kamarádství,
já na vás nemyslel, když bývali jsme spolu
a malí byli jsme i pro nejmenší rakve.

Ó, víte ještě? Krásně stonává se,
daleko kdesi odpočívá škola
a tolik drahých knížek na podušce,
že do smrti je není možno přečíst,
přátelská horečka je chvíli u nás,
zaskočila si jenom na okamžik,
bije nám v srdci, rumění nám tváře
a straší matku, ale jenom málo,
jen co bys ruce k její hlavě vztáhl,
pak přijde lékař, aby podíval se,
kde asi vězí, kde se uschovala,
zda v hrdle snad, či jenom na jazyku,
usměje se a najde ji a řekne,
o jednom mrtvém že se mu dnes zdálo
a že byl živ, že nebyl, nebyl mrtev!

Ó, víte ještě? – Na vás nemyslel jsem,
když utíkal jsem až na konec léta
a aspoň jednou chtěl je přistihnouti,
jak při odchodu podává si ruce
s lukami, lesíky a zahradami,
které se přes noc nabarvily hnědí,
na vás jsem nemyslel, když za velkými
vpovzdáli na špičkách jsem přešlapoval,
abych je viděl, kterak natahují
hodiny klíčem schovávaným v skřínce,
abych je viděl, jak se usmívají,

když vstoupí žena (strašný, hořký úsměv!),
abych je slyšel spolu rozmlouvati
dávných časech, kdy se žilo šťastně,
abych se dověděl, zda také mají
hřeben a nůž v svých přehlubokých kapsách,
zda také nožem prsty zraňují si
pro malé, teplé, slané kapky krve,
pro hrdinství nelítostného boje
a trochu pro zděšení mamičino,
a zda se také chvatně přečesají,
když hrozí bouřka nebo krupobití.

Sněživalo a byla krutá zima,
umrzly stromy, keře, tulipány,
do skleníků někdy vloudila se
a pod práh dveří. Ale nikdy dále!
Tady je teplo, sem už nesmíš, zimo.
A kdyby přece podařilo se ti
přilézt až pod stůl, vetřítí se do zdí,
prochládat prsty, nos a obě uši,
matčino teplo nikdy neoddýcháš,
tatínkův úsměv nikdy nerozmrazíš,
bezpečí svaté není rtuť či voda,
nedotkneš se ho, nepřiblížíš se mu
a schlíple budeš muset odejít
za dospělými, kteří bloudí sami.

Ve kterých věcech byl jsi tehdy, Bože?
Snad v květinách, které jsme zakládali
do nejmilejší knihy, mezi listy,
a které bledly, usychaly zvolna?
Ó, nevím kde, však jistě vím, že byl jsi!
Holčiček vzpomeň, kterak bránily se
pohledět jinam, nežli přímo vzhůru,
vzpomeň si na ně, kterak usínaly,
že byly samy, doopravdy samy,
ach, vzpomeň si, jak čistě nevěděly!

Já na ně nemyslel, já byl jsem s nimi,
nezapomínán, bez paměti ještě,
neopouštěn, vždyť nelze opustiti,
co dosud není, co se teprv stane,
na ně jsem nemyslel, to dnes, to nyní
chci krutě sáhnout do hebкости jejich
a nedosahám, nedotknu se ani.

Ne vyhnání, poslední radost zpívám,
už za vzpomínkou, na protější straně,
zpívám, co byl jsem, se strachem a hrůzou,
co byli jsme, celiství, skutečnější,
než jízda let nás takto podupala,
než vědomí nás takto narušilo,
než láska duši naši zpustošila,
než pocítili jsme, že není dveří,

jimiž se může volně procházeti
a sestupovat v srdce žen a dalek,
že nevzpomínat na dětství je třeba,
když plamen hoře prudce rozhořel se,
že v životě už není světa, lásky,
hvězd, vesmíru a růstu, matky, vlasti,
leč ve smrti.

Pátá

Na pomoc, slova! Přiběhněte ke mně!

Tohoto jitra opilci jdou domů,
točí se jinak, nežli naše země,
hledají klíč od jakýchkoli dveří,
všechny své kapsy dávno prohledali
a podívali se už do všech šosů –
ten klíč je ztracen, v knoflíkové dírce
nějaké sochy jako květina snad
odmyká kámen, gesto, sloupořadí.

Kde počali jsme? tak se musí tázat,
byl přece večer, když jsme vycházeli
a otáčeli hlavy za měsícem,
který byl skryt, potom se připozdilo,
hrčelo v našem hrdle otázkami,

splachovali jsme je jak nečistotu
a tolik musili jsme splachovati,
že rána jedová se otevřela
a krvácí. Kam zaběhl se domov?
Kde postel je, kde manželka je naše?
Kde smysl je tohoto putování
za zašlou nocí? Podívejme, jítro!
Chodníky všechny jsou už pozvraceny,
hodiny stojí, čas nám neukáží,
a dveře domů, dveře vyčítavé,
se na nás zlobí. Kam se nyní dáme?
Vesmír se opil krví naší hrůzy,
motá se zbrkle, potácí se ve svém
vesmíru větším, hledá cestu domů
a nenalézá. Rosteme až k němu,
pomáhali jsme stavět jeho vratkost,
jsme přece z něho, jeho choré děti,
kéž by nás vrátil k dopitému džbánu
a naplnil jej družností a zdravím!
Je třeba jítí podél této řeky,
v níž není vody, kterou teče mlha,
je třeba zábradlí se zachycovat,
snad dovede nás, dovede nás domů.

Tohoto jitra milenci se vrací
od spících dívek (věčně, věčně spících),
jsou bledí, jako by se dotýkali

měsíčních nader, měsíčního lůna,
jdou rychle, neboť dobře znají cestu,
tisíckrát tudy šli a vždycky stejně,
mohli by zavřít oči, hráti slepce,
a neupadli by, vždyť každý kámen
je tady zná, něco se našlapali
po jeho hranách, od milenek spících,
od jejich stínů když se navraceli
od svého mrazivého zůstávání.
Neztratitelný jsou však jejich klíče,
kdyby je do propasti naházeli,
před dveřmi prvními by ocitly se
znovu a navždy v jejich slabých prstech.

Hle, je to celý lítostivý příběh.

Svítil už slunce, nebo je to lampa,
již nutno zhasnout a šátrat se k loži
popaměti a potmě, známé věci,
několik kroků, jdoucích odedávna,
a pravou nohou vkročit v usínání.
A náhle cítí, že tu nejsou sami,
že někdo leží tam, kam docházejí,
jakási plavost že tam vydechuje
svědivou vůni, že tam leží domov,
jejž hledali, ten jediný, co chtěli,
že stačí přilehnout a uchopit a míti;

pokleknou k loži; pláčící; napřahují
své ruce k ní; a na ústech již mají
jeden z těch polibků, co rozvazuje smysly;
pošetilosti sladké promlouvají
před sebe do tmy, zdrobňují a něžní
každícké slovo; potom umlkají
a přísně, tvrdě k domovu se berou.
A není ho. A nebylo ho nikdy.

Tohoto jitra Bůh, tohoto jitra sláva
palčivou příchut' v ústech zanechává
všem putujícím a všem opilým.

Doputují až tam, kde věcem zlým
milostnost propůjčila země tato,
závoje jemné, pod nimiž je bláto,
čistotu zdánlivou a zraňující tvar.

Tohoto jitra smrt, tohoto jitra cár
mi krví popsala; krvavou elegií.

Je to tak ztracené, to všechno, z čeho žiji.
Musím se podívat, když někdo zavolá,
co je to za úzkost, co jsou to za kola,
která se nad žádným topícím nezavřela,
musím se podívat, když se mne dotkne včela
jejího žihadla, když z touhy medové
pojednou pochopím, jak vzrůstáš, hřbitove,
musím se podívat, když ženy potkávají
své družky překrásné, za obydlími, v háji

když křehce objaty klesají do mechu,
musím se podívat, když slyším útěchu
z básně, ó z knihy té, jež, nikdy nedočtena,
hledá směr z bludiště ne na nit, na větvena!

Tak tedy zvolna, jako po nemoci,
hledejte chodník, chodidla mých nohou.
Slyším, jak brnká klavír ze sousedství,
trošičku tlustá klavíristka hraje
popěvek dětí, nesmyslný, krásný,
pro žádná slova nezní jeho nápěv,
jen pro výskání, nebo do tanečku.
A já ten klavír slyším, slyším brnkat,
a zase tiše tluče moje srdce,
nejdražší obraz, napolo již zastřen,
zůstává vzadu. Podívejme, jitro!

Pojď, chlapče, říká, otevřu ti dveře,
ustelu ti a navařím ti čaje,
musíš se zahřát, abys nenastydl,
přikrej se pěkně a pak zavři oči.
Byla to dlouhá noc. Nemysli na ni.
Počkej, až usneš, jaké dobré zdání
ti přinesu. Vždyť jsem se nachýlilo
skoro až k jaru. Všechno zlé už bylo.
Teď samé hodné, mladé, oblé věci
potkávat budeš. Řeky budou téci

bez vírů, klidně, jak by nevěděly,
že nevrátí se tam, kam jenom jednou směly.
Jako bys nevěděl, také si po zlé noci
na chvíli odpočiň, tak jako za nemocí
když umírající již je a před ním
jen jeho smrt; smrt s nekonečnem jedním.
Já také nedoufám a přec a přec jdu svítit,
jsem zrazováno dnem, kterému noc chci chytit,
jsem také zabíjeno na počátku zrodu –
a přece myslím si toužebně na přírodu,
záři jí rozžhám na každém jejím lístku.

Mysli si prozatím na onu klavíristku.

Šestá

Jsme tam, kde bývá radost na návštěvě.
Přišli sem všichni, které znal jsem kdysi.
Neznají mne a klobouk nesmekají,
ani se na mne neusmějí z dálky,
a přece vím, že jsou to moji bratři,
a ne-li bratři, aspoň kamarádi.
Snad že je šero, že se měkce stmívá,
či ze studu, neboť tu nejsou sami
a já jsem sám.

Baví se dobře. Jejich mladé ženy
se zastavují u všech malých stánků
a kupují si sladkosti a hračky,
turecký med, pražené mandle, slony,
panáky z vaty, která se dá jísti,
kominíky, co přinášejí štěstí;
prohlížejí si prodavačky ručnic
ve střelnicích, kde možno tolik vyhrát,
ty staré, tklivé, vysloužilé běhny,
jimž zmrzla rozkoš na ústech a taje
jen za střelby, jen když je šipka v černém.

A potom je tu zázrak Abnormalit:
Cvičený Poník se svěšenou hlavou,
jehož pán právě schovává si mince,
které mu daly nedočkávané děti.
Cvičený Poník, který umí ležet
tak dlouho v pilinách uprostřed kruhu,
až spadne list a přikryje mu oči;
pak vstane, rozhlédne se kolem sebe
a hrabe nohou svůj početní úkol,
ví, kolik je mu let a kdy kdo zemře,
ví, kolik hodin neviděl už seno,
ví, že chce spát a že ho stále nutí,
aby byl koněm, ale on je malý,
Poníček je to, smutný, vraný Poník.

Půl ženy a půl muže za oponou.

Tot' ona, dcera bývalého krále,
jenž zapomněl se jednou se studánkou,
tot' ona, Princezna, jež velmi zchudla,
a takto musí se teď domáhati
ztracených perel. Stojí na pódiu
a malý mužík na ni ukazuje:
Pohleďte, kašle! Nemá žádná ňadra!
Jen pro dospělé! Sáhňte si, prosím,
Abnormalito, otočte se přece!

Učte se čarovat, než bude pozdě.

V Paláci Smíchu zvedá vítr šaty,
bělostná stehna vesele se třesou,
kostnaté maso vlaje za sukněmi;
té oblosti, té nedočkavé vůně,
těch ubohých, jež strašně zestárnuly,
když náhle všechno, všechno odkrylo se!

Takový smutek padl na mne, Bože,
Hadího Muže tiše jsem se tázal
a tázal jsem se Bramborových Herců,
Rakety Smrti, Pavouka a Hudby,
jež řvala steskem jako bité zvíře,
ptal jsem se Nebe, nebe nad radostí,
hlídačů ptal jsem se (a neřekli mi),
kde je tu místo pro nemocné věci,

pro ty, co musí ležet, pro ty slabé,
co nemohou jet Údolími Kouzel
a jejichž ústa trpknou bez polibků,
pro ty, co zabloudily. – Neřekli mi.

Pak jsem se vracel. Táhlo skoro na noc.

A na pokraji, snad už za Slavností
stál onen Cirkus: prázdný, osiřelý.
Poslední představení skončilo se.
Cvičení Poník tady jenom zůstal,
bude tu spát v kruhu s pilinami,
do rána musí spočítati hvězdy,
aby to zítra mohl svěřit dětem,
kolik jich je a která nejlíp svítí.
Uviděl mne a kývl lehce hlavou,
jako by říkal, že se dávno známe.
Zeptej se, pravil, vím, že se chceš ptáti.
A já se zeptal: Kde je místo pro mne?
Poník se usmál. Mlčel. Uměl mlčet!
Potom se zvedl, přiblížil se ke mně
a řekl zvolna: Počítám tu něco.
A nevím proč, a nevím ani kterak.
Ale já musím. Slyšíš? Musíš také.
Jdi hezky domů. Uč se čarovati.

Sedmá

Píši vám, Karino, a nevím, zda jste živa,
zda nejste nyní tam, kde se už netoužívá,
zda zatím neskončil váš nebezpečný věk.
Jste mrtva? Poproste tedy svůj náhrobek,
aby se nadlehčil. Poproste růže, paní,
aby se zavřely. Poproste rozpadání,
aby vám přečetlo list o mém rozpadu.
Smrt mlčí před verši. A já v nich před vás jdu
tak mlád, tak krutě mlád a ponejprve zralý,
že ve své mladosti podobám se již králi
zašlého království. Vy jste přec věděla,
co křídel chybí nám k rozletu anděla,
jak krví smějeme se a jak krví pláčem.
Nalezl jsem svůj pád. A chci vám říci, na čem.

Jedenkrát na nebi (to píši o Bohu)
třala se průzračnost o rudou oblohu
a krvácela pak a šla a zapadala.
Snad to byl jenom sen, ve kterém se mi zdála
maminka s tatínkem, domov a oba bratři,
snad to byl jenom sen, ve kterém člověk spatří
sám sebe ve vodě, pod koly v rybníce,
snad to byl jenom sen, zrcadlo měsíce,
neměl se mi však zdát, když jsem se neprobudil,
neměl mne zanechat v plameni, který studil!

Pád Boha. Jaký pád! Potom je chlapec sám,
bez blahé mocnosti, jež umí překázkám
snižovat výšiny, jež umí blížít dálku
a peklo zavírá na vůni, na fialku,
potom je chlapec sám a procítá a jde
za skutečností zel. Myslí, že nenajde.

Čas neléčí, když nechce. Čas je šarlatán.

Jedenkrát na ženě, milostné ze všech stran,
pád zdál se nepadat: to píši o Narcisce.
Všechno se vznášelo. A nevýslovně blízce
k nám štěstí mluvilo. Byla to mluva ta,
co nikdy nemůže být větrem odváta,
byla to ona řeč, ta drahá mateřština
rtů, rukou, očí, těl a milenčina klína,
v níž k loži sklání se nádherné bezpečí,
byla to ona řeč, jež mluví bez řeči.

Co chtěla Narciska, když stála před zrcadly
a věci kolem ní dotčeny rychle chladly?
Jak Narcis, její stín, nic, nic už nechtěla,
než sebe uvidět bez duše, bez těla,
v zrcadle průhledném; shledávala jen slova
o kráse tvrdosti, tvrdší než démantová,
toužila zvědět o sobě v cizích snech.
Nebyla pramenem. Tonula v pramenech!

Ach, odkud vyvěrá to, čím tu odtékáme?
Čí noci probdělé se položily na mé
a rozšířily se, že místo nestačí?
Nalezl jsem svůj pád. A na čem? Na pláči!

Padaly slzy mé, padaly do močálů,
padaly za živé království béd a žalu,
padaly nestoudně, Karino, píši vám,
poproste náhrobek, jež deštěm omývám,
připadám si jak déšť, jenž prší na váš hrob,
připadám si jak pláč, bez času, bez podob,
píši vám, Karino, a nevím, zda jste živa,
zda nejste nyní tam, kde se už netoužívá,
zda zatím neskončil váš nebezpečný věk.

Znám jednu holčičku. Je jako polibek,
jenž ještě schovává se v ústech, nesmí dále,
protahuje se jen na slunci, jež je malé,
nepálí, dává pít: usínat na ňadrech.
Je mladá jako zem. Je lehká jako dech,
jak rané lupení, jak jitro, jako štěstí.
Znám také krásné dny. Kam mne však mohou vésti?

Vy jste to věděla? A víte, Karino?
Znám také velikost žen: čekání matčino,
zda jednou vrátí se k ní její smutný syn.

Znám také svoji zem. Znám radost bez příčin.
Znám věrnost, ano, znám, leč nevím právě, kde je.
Znám náhlá procitnutí z muk a beznaděje –
a je to málo, znát, a je to málo, chtítí,
je málo, zradu znát, když nelze odpustiti.
Smrt mlčí před verši, hle, ještě o tom sním.
Před jakou bouří mlčí? Před čím strašlivým?
Co pochopíme tam? Co se tam nerozpadá?
Co i tam umírá? Co i tam věčně padá?
Milenky? –

Nechtěl jsem, nechtěl jsem nemlčet,
odpusťte Narcisce, odpusťte hřích a svět,
rozsviťte svíčku; tak; a modlete se za zem,
aby ji prosinec nezkrušil příliš mrazem,
aby jí duben dal, co květům náleží,
aby jí byla noc praporem na věži,
jenž vlaje do světla, když nastává čas hvězd,
aby ji milenci chválili za bolest.

Tak mlád, tak krutě mlád a zralý ponejprve,
směji se do krve a pláči kapky krve
a Bohem opuštěn a Boha opustiv
píši vám, Karino, a nevím, zda jsem živ...

Osmá

Děšť proti slunci:

kam se uchýlíti,
když tato duha
nás chce poranit?
Ze starých pláten
přísvit slávy svítí
a krejčí barev
navazuje nit.

Nábřeží hoří,

moje skrytá řeka
mne každou kapkou
více rozžízní,
nenapiji se
ze snu, jenž se svléká,
nesmí být nahý,
nesmí ve trýzni!

Sním o jelenu,

který, rozplameněn,
oboru popřel
v krutý říje den,
když mimo les
byl náhle v sochu změněn:
nemohl pak už

býti zastřelen?

Proč tolik půdy
ztrácí pod nohama
kdejaká mrcha,
kam se propadá,
na kterou postel,
v níž musí být sama
s iluminací,
jíž se marně vzdá,

proč tolik krve,
která se teď vrací
do svojí matky
klidem řečiště
a nemá rány
po své operaci,
mrtvoly nemá
pro pohřebiště,

proč tolik něhy
dosud v sobě cítím,
ze svého času
když se nakláním
za barvou šera,
kterou nezachytím,
leč v duši, ztmělé

nemilováním?

Děšť proti slunci,

tak se započíná.

A po prostinku

třeba zakončit:

viděl jsi duhu

nitra milenčina

a chtěl jsi za ní

navždy věrně jít,

a když jsi došel,

nebyla to duha,

nějaký mazal

svit jí rozmazal,

nebyla sama,

byla sama druhá,

jako by mohl

býti otcem žal,

jako by její

odložené dítě

(tvá láska, ano)

zabloudilo zpět,

do nezrození,

z něhož narodí tě

teprve smrt sem,

na vysněný svět,

na svět tvých básní,
na břeh tvého moře,
na ostrov světla
ve tmě tekuté,
na hlínu víry,
snící o pokoře,
na radost nebýt
v tobě, živote.

Co obrazů se
válí ve skladištích!
A kolik palet
štětec nepotkal!
Co touhy v aktech
nedotčených, příštích!
Ach, mistře, mrtvou
za model sis vzal?

A přece nevím,
když tu v noci ležím,
zda obraz smrti,
o němž nyní sním,
dosahá k nebi,
do něhož se věžím,
a zda se v jeho

krásu proměním.

Devátá

Jsme sních, když mlčíme, v bédnosti své se rozplýváme,
přichází jaro, nejsme, ale dobrá zima zas
nakloní hory, hladinu jejich jako rty k nám nahne
a budeme...

Jsme sních, když mlčíme. Když se však pootevřou
někomu rty a píseň, potom vládnou
celému kraji zvukem, jenž se váže
na uzly tónů, námořnické uzly,
neboť se plavíval...

Ó Bože, na mělčinu jej neuvod',
bezpečně dej mu kotvit,
necht' poznají jej v otčině i děti,
vím, že se příliš změnil, vím, že nebyl
dřív tolik temný, slabý, kolísavý –
což bouře nebyly však? což jím nezmítaly
oceány? paluba nestala se
nejednou širou plání bez kormidel?...

Jsme sních, když mlčíme. Leč v čase toho zpěvu
je náhle čisto, čisto v duši naší,

nesmírný blankyt, léto, chtěl jsi tomu,
slyš jej, ó Pane, slyš, neodvracej se!

* * *

„Jsi ve svém pokoji před jedenácti lety.
Máš příběh. Nemocen... Jablko, postel, tma.
S polštáři dovedeš si dlouze vyprávěti.“

Přechovavači střepů! Vědmo zlovětná!

„Jsi ve svém pokoji a čteš si Pasternaka,
toť prsten, říkáš si, matce jej ukáží.
Našel jsi studánku a její dno tě láká.“

Chci odjet, Bože můj! Proč nejsi nádraží?

„Potom je podzim, vid'. A býváš na procházce.
Vracet se do korun... Cit ostrý jak nůž,
jímž rýhovali stud tvé předvčerejší lásce.“
Myslíš jen na dálky. Do šířky mé se zuž!

„Jsi ve svém pokoji a umíráš a chřadneš,
beze mne, bez ní, sám, bez věcí, bez přátel.
A potom odcházíš. Pozor, ať neupadneš!“

A teď ti povím, kam jsem vlastně šel:

do svého pokoje před jedenácti lety.
Do toho pokoje, kde čekal Pasternak.
Do lesa, na schůzku s něhou a s nepamětí.
Na místa porážky, odlévat hoře znak. –
A nikde, nikde tam jsem nenalezl sebe,
kdysi to bylo snad, co ale nyní je?
Je něco jiného, než peklo tvého nebe,
než děs, než čekání, než smrt mi odbije?

Kdyby se jednou dívky probudily
a viděly se muži, o nichž snily,
kdyby jednou anděl, zraněn o let,
rozhojil to srdce, které musí bolet,
kdyby páni světa byli služebníky,
tu bych, umíraje, řekl jenom: díky,
díky za všechno, co nebylo i bylo,
díky, že se ve mně smrti zalíbilo,
díky za květiny, díky za zvadlé,
díky, zákulisí špíny v divadle
světa tohoto a oněch jiných světů,
v kterých ještě nezrozený kvetu,
kývejte se, krásné olše na Olšanech,
zrajte, zrajte plody na hřbitovních lánech,
rozdýmej se, dýme, ze všech komínů,
děkuji ti, země, v které spočinu,
za skvělý hlad červů, pro nějž žijeme.

Ale ještě nesmím. Nesmím! Žízně mé
dosud z tvého džbánu, touhu, nedopily,
dosud ovoce... a víno, chleba milý,
dosud cítím verše, dosud zní má řeč,
řeko, řeko lásky, počkej, neodteč!

Řeka odtéká, řeka se rychle valí,
tady, tady někde jsme se schovávali
při hře na milence v temných jeskyních,
tady, tady někde líbali jsme v nich
první sladké rty a první ňadra ženy,
tady, tady někde byly položeny
na šedivou skálu jako bílý list,
tady, tady někde počla nenávist
bušit v naší krvi s láskou o závod,
tady někde, řeko, ztratili jsme brod!

* * *

Jsme příroda, když zvolna stmíváme se do večera,
není to odchod, není, jítrem bývali jsme přece,
nikoho není, kdo by mohl říci,
že zůstaneme ve tmě, že se nerozsvětlí zase
nevinnost rosy v nás...

Myslím, že nezmizel ten park v dalekém městě,
kde spolu, bratře, sedíme, a ty mi pravíš: – tiše,

chci báseň psát. – A já jsem tedy tiše,
protože píšeš báseň, píšeš o cizině,
o její vůni, potom mi ji přečteš
dojatým hlasem svým a půjdeme domů,
zpívající si cestou staré písně.
Myslím, že nezmizela tvoje báseň,
je ještě ve mně, mohl bych ti říci
několik veršů z ní a pousmát se,
jak dobře jsem si uměl pamatovat.

Odcházím nyní ze svých elegií,
loučím se s nimi těžce, jako loučil jsem se
s tebou a se vším, co mne opustilo,
tu ale cítím, že jsem stále plný
opustivšího, pranic nezmizelo,
dotkni se, chceš-li, nahmátneš, jak trvá
všeliká hrůza a všeliké štěstí...

Nu ano, sbohem, za děj bolesti té,
jejímiž mistry chtěli jsme se státi,
vědomí konce беру, neboť končí,
vchod otevírá svojí mladší sestře,
aby teď ona chopila se žezla
a jala se náš život formovati.